

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ОСМИСЛЕННЯ АВІАЦІЙНОГО ПРАВА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Робота містить спробу філософського осмислення імплементації правових засад авіаційного права в системі міжнародних правовідносин глобалізованого світу в процесі їх конвергенції та коадаптації в правове середовище національних правових систем.

Глобалізація сучасного світу характеризується політичною, економічною, культурною інтеграцією та уніфікацією. Інтеграційні процеси торкаються усіх сфер суспільного буття включно з юридичною сферою. В глобалізованому світі юридичні системи різних країн уніфікуються відповідно до норм міжнародного права та у подальшому в процесі їх більш тісної взаємодії імплементуються на внутрішньодержавному рівні, реалізуючись у формі міжнародно-правових зобов'язань.

Формами імплементації міжнародно-правових норм є: трансформація, рецепція та відсилання [1]. Означені способи імплементації є по суті механізмом впровадження та забезпечення виконання на національному рівні міжнародних норм права.

Так, під рецепцією розуміють текстуальне відображення змісту міжнародно-правової норми у статті національно-правового акту. Рецепцію застосовують у разі прагнення реципієнта дослівно відобразити зміст міжнародно-правової норми для найбільш повного дотримання міжнародних зобов'язань. Прикладом рецептивної імплементації в міжнародному повітряному праві може слугувати ратифікація державою конвенції міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО).

Відсилання зазвичай застосовується в національно-правовій нормі у вигляді посилання на норму міжнародного права як на першоджерело правовідносин, що виникають. Наприклад, у ст. 8 Повітряного кодексу України закріплена норма посилання, що характеризує його взаємозв'язок з міжнародним повітряним правом: “якщо міжнародною угодою в галузі міжнародного повітряного права, учасницею якої є Україна, встановлюються інші авіаційні правила, ніж ті, що передбачені її законодавством, то застосовуються норми міжнародної угоди” [2].

Трансформація як форма імплементації пов'язана з адаптацією норм міжнародного права та їх інтеграцією у національну правову систему, при цьому внутрішньодержавне право приводиться у відповідність міжнародно-правовим стандартам. Прикладом трансформації слугують повітряні кодекси різних країн, де форма вираження норм може бути інакшою ніж у статтях міжнародного договору, але за змістом вони повинні збігатися.

Імплементація міжнародно-правових норм у національне законодавство країн характеризується процесами конвергенції у сучасних правових системах. В роботі Р. Яремчука [3] наводяться можливі реакції

соціально-економічних систем у результаті впливу на них чужорідних ціннісно-світоглядних складових. Такою реакцією може бути: прийняття, і як результат – адаптація шляхом рецепції; неприйняття (відкидання цінностей); часткова адаптація, або “соціо-економічний дуалізм”; трансформація (коадаптація) – “модернізація конвергенційного типу, що є компромісом між старими та новими цінностями” [3, с.93].

З точки зору соціальної філософії процес конвергенції характеризується взаємопроникненням, асиміляцією та уніфікацією світоглядних засад різних соціальних систем у результаті глобальних трансформацій. Всебічна інтернаціоналізація економічних, політичних та структурологічних аспектів під егідою цілої низки загальних функціональних і структурних складових ведуть до зближення дивергентних політико-соціальних систем із можливістю їх подальшого злиття у суспільство змішаного типу, яке поєднує в собі найкращі риси кожного з них [4, с.132].

Про специфічний тип суспільства нового типу, що на конвергенційній основі поєднує комуністичні і капіталістичні засади, говорив П. Сорокін. “Я схильний вважати, що ...пануючим типом виникаючого суспільства й культури ймовірно буде не капіталістичний і не комуністичний, а тип специфічний, який можна позначити як інтегральний... Він об’єднає більшість позитивних цінностей і звільниться від серйозних дефектів кожного типу” [5, с.16]. Означені риси конформізму та загального соціокультурного дискурсу, які характерні для сучасного суспільства епохи постмодерну, мають вплив на взаємодію національних правових систем, зумовлюючи характер узгодженості дій та уніфікації правового регулювання суспільних відносин у бік поступового формування толерантності і схожості правових систем.

Досить цікавою є думка стосовно особливості взаємодії романо-германського та англосаксонського типу правових систем у процесі їх конвергентного наближення та взаємної коадаптації. Так, в роботі “Процеси конвергенції в сучасних правових системах” О. Волошенко виділяє наступні напрямки правової конвергенції:

- створення правових систем змішаного типу у результаті взаємодії країн з різним типом правових систем. Взаємовплив двох правових систем зумовлює появу нової, більш гнучкої правової системи яка знайшла своє відображення в сучасній системі міжнародного права та, зокрема, нормах авіаційного права;

- розвиток регіональних правових систем, що характеризується: зростанням кількості правових систем під егідою міждержавних об’єднань спрямованих на вирішення вузькоспеціальних аспектів взаємодії, збільшення наддержавних повноважень суб’єктів міжнародного права та підвищення ролі регіоналізації і нормативної інтеграції в процесі виникнення нових систем;

- кодифікація та уніфікація міжнародного права в глобально-світовому масштабі, що з часом впливає на структуру державно-правового управління, зумовлюючи появу глобально-адміністративного простору;

- поступова модернізація конвергенційного типу за рахунок трансформації правових систем одного типу в напрямку зближення з правовою системою іншого типу [6].

На зламі епох, зазначені форми правової конвергенції відображають езотеричні надскладні реалії сучасного соціального світоустрою, для якого характерна постмодерністська незнецінення класичного раціонально-поєсноваального підходу з одночасною стійкою орієнтацією на чуттєво-описове сприйняття реального світу. Якщо класицизм характеризується своєю монологічністю суб'єкт-об'єктною спрямованістю, то сучасний посткласицизм набуває діалогічної форми інтерсуб'єктивного характеру, основою якого є пошук істини в процесі соціальної комунікації на консенсусній основі, що відповідає ідеї комунікативного розуму Ю. Хабермаса, який приходить на зміну індивідуалістичному розуму класичної філософії [7].

Розкриваючи філософські аспекти пізнання, Ю. Хабермас говорить про ковергенційний принцип, в основі якого лежить єдність пізнання і комунікативна соціальна практика. Відповідно до цього принципу, істинне розуміння об'єкта можливо завдяки “комунікативному зусиллю” різних суб'єктів пізнання, які незалежно один від одного досліджують предмет, а потім досягають консенсусу у визначенні його сутнісних рис, нівелюючи прояви суб'єктивізму [8, с.106-107]. Теорія істини постає у Ю. Хабермаса як теорія консенсусу у формі дискурсу, зорієнтованого на багатовекторний діалог, який ведеться за допомогою аргументів. Така форма діалогу дозволяє виявити загально змістовні норми у висловлюваннях, трактованих як процес пізнання і одночасно як процес формування правової соціальної реальності.

Іншу точку зору на формування соціальної реальності можна знайти у філософсько-лінгвістичному підході. З позиції означеного підходу людське буття нерозривно пов'язано з “існуванням та функціонуванням мови як суспільного феномену, невіддільного від свідомості й інших сутнісних сил людини, який формується лише в суспільстві” [9, с.11]. Так, у феноменології Е. Гуссерля “людське мислення виражається в словах, а останні при цьому набувають відповідного значення, яке корелює з об'єктивним світом” [10, с.37]. За його теорією навіть очевидності, які складають основу достовірного знання є аподиктичними – умовними нормами, адже сьогоднішня істина завтра може виявитись ілюзією.

Сутність мови у зв'язку з контекстом конкретної діяльності людини розглядав Л. Вітгенштейн у своєму поведінковому підході. Нерозривно пов'язуючи емпіричну сферу реального буття з процесом спілкування та цілями конкретної мовленнєвої комунікації, він вважав спільну поведінку людей основою денотативної системи референтативного значення норми, що формується в умовах дискурсу [11, с.164].

Отже, з позиції сучасних філософських систем раціонального рішення, яке отримало значимість норми та з'явилося через встановлення комунікативного консенсусу, має несутнісну, незмінну, есенціалістичну, змістовну форму, а скоріше – процедурний, процесуальний характер. Звідси можна констатувати, що в сучасних міжнародних правових системах на зміну інституціоналізму, як системоутворюючій соціокультурній складовій, приходить процесіоналізм, де критерієм раціональності норм “уже є не універсальність форми, що притаманна праву, а

універсальність положень, що переосмислюються в термінах дискурсивної етики” [12]. Відповідно, легітимація прийнятих норм відбувається через регламентацію проведення дискурсу.

Висновки

У сучасному глобалізованому світі процес правотворення, імплементації, конвергенції та адаптації правових систем пов'язаний із соціальною комунікацією, яка ведеться на основі правил коректності процесу нормативно заданих завчасно як вимога ідеальної ситуації, в ході якої право формується як факт соціального буття, при цьому постійно оновлюючись в процесі соціального дискурсу.

Список літератури

1. Раскалей М. Особливості імплементації міжнародних договорів у внутрішній правопорядок у галузі повітряного права України // Віче. – 2007. – № 5-6. – С. 72-74.
2. Повітряний кодекс України: Офіц. Видання. Міністерство юстиції України. – К : Форум, 2006.- 38с.
3. Яремчук Р. Вплив конвергенційних процесів на розвиток соціокультурного середовища в Україні // Соціогуманітарні проблеми людини. Гуманітарні аспекти соціально-економічних відносин. – 2008. – № 3. – С. 91-96.
4. Современная западная философия: словарь / сост.: Малахов В.С., Филатов В.П. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.
5. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Ощество / П.А. Сорокин ; общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов. – М. : Политиздат, 1992. – 543с.
6. Волощенко О.В. Процеси конвергенції в сучасних правових системах // Форум права. – 2009. – №3. – С. 123-128
7. Лапаева В.В. Политико-правовая концепция Ю. Хабермаса (с позиций либертарного правопонимания) / <http://igpan.ru/articles/2964/>
8. Чичнева Е.А. Философия права в Германии после Второй Мировой войны: (Краткий обзор) / Е.А. Чичнева // Вестник Московск. ун-та. Серия 7. Философия. – 2000. – №3, – С.99-116.
9. Дротянко Л.Г. Філософські проблеми мовознавства. Навч. посібник. Вид. 2-ге, доповнене і перероблене. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 161с.
10. Дротянко Л.Г. Феномен фундаментального і прикладного знання (Постнекласичне дослідження). – К. : Вид-во Європ. ун-ту. фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 423 с. Бібліогр.: с.397-419.
11. Витгенштейн Л. Философские работы: (Часть 1). – М.: Гнозис, 1994. – 612 с.
12. Чичнева Е.А. Актуальные проблемы современного права, или новое правовое мышление (Взгляд философа) // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. №2, 2001.С.85-110.